

Koostegutsemine annab palju jõudu ja kogemusi

Sirlis Sõmer-Kull

Põhja-Eesti ühenduse juhatuse liige, Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon

Aasta sotsiaaltöötaja 2017, Tallinna Sotsiaal- ja Tervishoiuameti peaspetsialist **Marina Runno** on oma kolleegide ja partnerite silmis igati hinnatud töökaaslane. Kolleegid iseloomustavad Marinat kui pühendunud, siirast ja sihikindlat inimest, kelle südameasjaks on puuetega inimeste heaoluga seotu. Talle on oluline, et ühiskond pakuks east ja erivajadustest sõltumata kõigile võrdselt osalusvõimalusi.

Kuidas said sotsiaaltöötajaks?

Töötasin kaua velskrina, noorena pakkus see töö põnevust. Juuru ambulatooriumi juhatajana tegelesin inimestega sünnist surmani. Avatud ülikoolis õppisin juurde füsioteraapiat. Kui loodi perearstisüsteem, siis velskrite osatähtsus vähenes, lihtsalt õena ei tahtnud ma jätkata. Juuru

vallavalitsus pakkus hooldekodu juhataja kohta. Kandideerisin hoopis valla sotsiaaltöötajaks ja olin selles ametis seitse aastat. Läksin kohe ka Tallinna Ülikooli sotsiaaltööd õppima, sest tundsin, et meditsiin ja sotsiaaltöö on küll tihedalt seotud, aga mulle seni õpitust ei piisa. Sotsiaaltööga haakus ka mu isiklik kogemus: isal oli

sügav nägemispuue. Ema ja isa töötasid mõlemad Tallinna pimedate ühingu, et tagada perele sissetulek. Lapsena ma ei tajunud probleeme, millega puudega inimesed kokku puutuvad, sest mu vanemad olid väga tugevad inimesed. Kuid see teema jäi mulle oluliseks, ülikooli lõputöö käsitles puuetega laste rehabilitatsioonivõimalusi. Juhendaja soovitas kandideerida sotsiaalministeeriumisse, et hakata arendama rehabilitatsiooni valdkonda. See soovitus avas mulle uue maailma: tundus uskumatu, et Juuru sotsiaaltöötaja võib kandideerida ministeeriumisse! Ministeeriumis töötasin seitse aastat, nüüd olen juba neli aastat olnud Tallinna Sotsiaal- ja Tervishoiuametis, tegelen puuetega inimestele mõeldud teenustega.

Alustasid sotsiaaltööga 18 aastat tagasi. Mis on selle ajaga muutunud?

Abi vajavad inimesed ja nende omaksed on tunduvalt teadlikumad ja julgemad. Inimesed julgevad tulla avalikkuse ette,

Kaasamine ja kuulamine on üldse esimene asi, kui tahad, et säiliks tegutsemise järjepidevus ja midagi õnnestuks.

häbenemata oma puude liiki ja selle raskusastet. Vahet ei ole, kas inimesel on puue või mitte, eluga toimetulek oleneb eeskätt inimese sisemisest elujõust. On ka terveid inimesi, kes ei tule toime. Ja samas on pime-daid või väikese liikumisvõimega inimesi, kes suudavad oma päevad nii ära korraldada, et nad saavad ennast teostada ja elust ka rõõmu tunda. Motiveeritud inimesega saab suhelda, plaane teha ja saavutada muutusi paremuse poole. Kui meenutan tööd õigusrikkumisi toime pannud alaealistega, siis oli asi kõige keerulisem passiivsete lastega.

Nendega, kes vaidlevad ja oma käitumist põhjendavad, on siiski võimalik kuidagi edasi minna.

Muutunud on ka sotsiaaltöö korraldus. Bürokratiat on rohkem, aga ka tegevuste tõendus- ja teaduspõhisus on suurenenud. Sotsiaaltöötaja tegutseb kavakindlalt nagu arst või insener, kuid tulemust, kas klient saab paremini hakkama, on raskem hinnata. Võimalusi ja raha on sotsiaaltöös rohkem, kuid sellest jääb alati puudu. Suurema omavalitsuse abistamisvõime on suurem, aga ka abivajajaid on rohkem.

Kuidas on puuetega inimesed rahul abistamise võimaluste ja teenustega?

Tallinnas korraldatud uuringute andmetel on inimesed üldiselt rahul, meetmeid on piisavalt, kuid teenuseid tahetakse saada suuremas mahus ja paindlikumalt. Tihti on probleemiks, et vajaliku abi saamiseks peab pöörduma tervishoiu-, haridus- ja sotsiaalsusutuste poole nii riigi kui ka kohaliku omavalitsuse tasandil. Saadav abi peaks olema terviklik, sest näiteks erivajadustega lapsel on koolis käimiseks vaja kõiki kolme osapoolt.

Inimestel on raske abivõimalustes orienteeruda. Toetuste jm abi taotlemine on keeruline, inimesel tuleb mitu korda eri asjaosalistele selgitada, miks ta abi vajab. Abivajadust hinnatakse eri tasanditel: puude raskusastme ja töövõime tuvastamisel, rehabilitatsioonivajaduse hindamisel, kohaliku omavalitsuse pakutavate abimeetmete määramiseks jne. Info tuleks koondada, nii et seda saaksid kasutada eri tasandite spetsialistid ja et inimese huvid oleksid kaitstud.

Mis on puuetega inimeste ja nende omaste suuremad mured Tallinnas?

Raske on leida ööpäevaringse erihoo-

kandeteenuse kohti, kuigi inimesel on olemas suunamiskiri riiklikult rahastatavale teenusele. Ooteajaks peab lahenduse leidma KOV. Siit ka pereliikmete suur hoolduskoormus. Tallinnas on hästi korraldatud päevateenused psüühikahäirega inimestele. Majutusega igapäevaelu toetamise teenuse ehk nädalahoiu pakkumisega alustati Käo Tugikeskuses aga alles sellel aastal ja see ei kata kindlasti kogu vajadust. Suur probleem on ka ligipääsetavus: füüsilise keskkonna ligipääsetavus on paranenud, kuid vaja oleks, et tehnilised lahendused oleksid arusaadavad ja kasutatavad ka intellekti- ja meelepuudega inimestele.

Millistesse ettevõtmistesse panustamine on sulle rõõmu pakkunud?

Hea tunde tekitab iga samm, mis kellegi elus parema lehekülje keerab. Meie ametile tegi palju rõõmu Tallinna ligipääsetavuse arengusuundade dokument, mille koostasime koos Jüri Järve ja töögrupiga. Olin koordineerija ja taganttorkija rollis, väga palju seoseid tekkis nii transpordi kui elamuühituse, linnaplaneerimise ja IT valdkonna arengutega. Dokumendi vormistamine oli keerukas, sest täpseid juhiseid polnud ja teist sellist ligipääsetavust käsitlevat dokumenti meil Eestis ei ole. Värskemaks näiteks sellel teemal sobib meie maja Paldiski mnt 48a. Kui siia kolisime, oli see lihtsalt üks hall karp. Isegi kolleegid ja pereliikmed ei leidnud peast üles. Koos maja haldaja ja meie arenguosakonnaga kaardistasime maja ligipääsetavuse ära. Nüüd on peaukse kohal varikatuse, suur silt aadressiga, trepiastmed on märgistatud ja ukсед avanevad automaatselt. Alguses oldi maja kujunduse muutmisele vastu, nüüd on kõik rahul. Rõõmustan ka selle üle, et puuetega inimeste esindajad ja teenuste osutajad julgevad oma muredega

minu poole pöörduda ja et nad kaasavad mind oma tegemistesse. Mulle meeldib meeskonnatöö ja kolleegide toetus uutes ettevõtmistes.

Kui oluliseks sa pead inimeste kaasamist ja kuulamist?

See on üldse esimene asi, kui tahad, et säiliks tegutsemise järjepidevus ja midagi õnnestuks. Mul on kogemusi viljakast meeskonnatööst, mis on jätkunud ka pärast minu kõrvale astumist. Oluline on kuulata kliente, sest nad ütlevad, mida on päriselt vaja. Kaasamisega on see probleem, et kuigi põhimõtteliselt peaks kaasama võimalikult paljusid, siis kõiki korraga kaasata pole võimalik. Sel juhul tuleb kaasata grupi esinduse. Vahel on ka kaasatute arvamused väga erinevad, nii et lõpuks tuleb ikkagi endal otsustada. Ikkagi esineb ka olukordi, kus keegi tunneb end kõrvale jäetuna. Julgustan igal juhul kaasama. Ja kui on vaja midagi öelda, siis tehtagu seda rahulikult ja positiivses võtmes. Nii on ka ametnikel kergem põhjendada inimeste vajadusi nt eelarve koostamisel. Mulle on palju jõudu ja kogemusi andnud see, kui ka mind kaatsatakse uute teenuste ja tegevuste arendusse.

Kui oluline on eri valdkondade koostöö ja kui hästi see toimib?

Meditiin on sotsiaalvaldkonnaga lahutamatu seotud. Meditsiinilisest haridusest on mul olnud vahel abi, et aru saada diagnoosiga kaasnevatest kõrvalekalletest vms. Tallinna Sotsiaal- ja Tervishoiuametis on sotsiaal- ja tervisesektor: ameti tervisevaldkonna spetsialistid kureerivad tervisedendust ja seisavad hea selle eest, et ravikindlustusega inimesed saaksid tervishoiuteenuseid. Koostöö spetsialistide vahel sujub, näen selle edasi arendamise võimalusi ligipääsetavuse osas. Tervishoiu- ja hoolekandesüsteemi

ühendamisel seisab veel suur töö ees. Mõlemal osapoolel on liiga suur töökoormus selleks, et istuda maha ja otsida inimese probleemile koos hea lahendus.

Kas sotsiaaltööd peaks tegema kohalikus omavalitsuses või pigem riigi tasandil?

Mõlemad tasandid on olulised. Oma töös puutun kõige rohkem kokku teenuste korraldamisega psüühikahäirega inimestele. Praegu katsetame ESF meetme raames teenuse mudelit, kus inimese vajadustest lähtuv erihoolekandeteenus on korraldatud kohaliku omavalitsuse tasandil. Kui KOV hakkabki tulevikus vastutama sellise teenuse koordineerimise eest, siis on see mõeldav ainult täiendava inimressurssi ja kompetentsiga. Keegi ei võida, kui jagatakse ainult tööülesandeid.

Sotsiaaltöö paiknemine inimese lähedal, kohalikul tasandil võimaldab vahetut suhtlust nii teenuste planeerimistel kui ka korraldamisel. Riik saab toetada kohalikku omavalitsust suunamisega ja arendustega, näiteks moodustades ekspertrühmi. Kolme või suurema arvu omavalitsuste kohta võiks olla üks kompetentsikeskus. Tallinnas ostame ka praegu teenust valdkonna spetsiifikat valdavalt ekspertidelt, kui on vaja hinnata vajadust mõne teenuse järele, näiteks oleme seda teinud isikliku abistaja teenuse puhul. See tagab, et hindamine on erapooletu ja asjatundlik. Me ei saa eeldada, et sotsiaaltöötaja tunneks kõiki erivajadustega inimeste elukorraldust puudutavaid üksikasju, näiteks oskaks täpselt hinnata inimese funktsioonipiiranguid ja tegevusvõimet. Spetsiifiliste teenuste pakkumist üle Eesti võiks ka edaspidi korraldada riik.

Oled töötanud väikese kogukonnaga Juurus ja suures Tallinna linnas. Kuivõrd

oluliseks sa pead kohaliku kogukonna rolli sotsiaaltöös?

Väiksemas kohas on seda rohkem tunda. Kui naabril on abi vaja, siis seda märgatakse. Tallinnas on kaheksa linnaosa, igaüks neist on omanäoline: korterelamud või eramajad, inimeste omavaheline suhtlus ja läbikäimine on erinev. Kogukonnapõhine lähenemine on sotsiaaltöös väga oluline. Minu arust on Eestis vähe vabatahtlikku tegevust, seda ei ole ilmselt piisavalt väärtustatud ja toetatud. Vabatahtlik töö aitaks ka ennetada kogukonna inimeste probleeme, kuid see ei tohi lisakulutusi tekitada ja inimesi koormata. Süsteem tuleks käivitada nii, et vabatahtliku tegevusega kaasnevad kulutused saaksid kompenseeritud. Lisaks tugiisikutele, isiklikele abistajatele ja koduteenuse osutajatele vajatakse ka inimest, kellega lihtsalt suhelda.

Sotsiaaltöötaja võib olla ka sportlik, noor, aktiivne, ilus!

Kuidas sulle tundub, kuivõrd arusaadav on sotsiaaltöötaja roll ühiskonnas?

Arvan, et see on paremaks läinud. Kui inimene ei ole hoolekandega üldse kokku puutunud, siis ta ei erista koduteenuse pakkujat sotsiaaltöötajast või -nõunikust. Sotsiaalnõuniku tegevus on muutunud arusaadavamaks.

Meedias ja TVs on sotsiaaltöötaja rolli õnneks hakatud valgustama positiivselt, rõhutatakse, et ta on tõesti professionaal. Ühiskonnas on aga ka neid, kes ei tea sotsiaaltöötaja ülesannetest midagi. Mida rohkem sotsiaaltööd heas valguses tutvustame, seda parem. Sotsiaaltöötaja võib olla ka sportlik, noor, aktiivne, särtsakas, ilus! Sotsiaaltöötajate hulgas on palju tugevaid

professionaale, kes oskavad eriala suurepäraselt esindada.

Mis teeb sotsiaaltöö huvitavaks ja mis võiks inimesi selle juurde tuua?

Inimene võib jõuda sotsiaaltöö juurde isikliku kogemuse või kokkupuute kaudu. Samuti soovist aidata või parandada selle süsteemi. Selline tahtmine on eriti hea! Minu kogetu põhjal on sotsiaaltöö muutunud aina süsteemsemaks ja põnevamaks. Mind väga huvitab teenuse kujundamine. Olen saanud osaleda mitmetes koostöö projektides MTÜdega ja meie Käo Tugikeskusega. Teenuse kujundamine kindla metoodika järgi on nagu kõrgem pilotaaž ja võimalus näha sotsiaaltööd uue nurga alt. Oluline on ka arendatava teenuse loimimine eri valdkondadega.

Kuidas sa kujutad ette sotsiaaltööd viieteistkümne aasta pärast?

Mis võiks teisiti olla või mis kindlasti ei peaks muutuma?

Inimestele peaks alles jääma silmast silma kohtumise ja suhtlemise võimalus. Inimlik suhtumine peab kindlasti jääma, eriti kaalutletud otsuste puhul. Seadusi ja reegleid tuleb järgida, kuid elus esineb olukordi, kus on vaja põhjendada, miks on abi vaja isegi siis, kui kehtestatud korra järgi ei peaks seda saama.

Viieteistkümne aasta pärast võiksid IT-

lahendused olla sotsiaaltöötajatele kättesaadavamad. Igal sotsiaaltöötajal peaks olema sülearvuti majast väljas liikumiseks, vajaduse korral ka diktofon. Korralikud töövahendid aitavad teha hindamisi mõistliku ajaga. Andmed peaks oleks võimalik koondada ühte andmebaasi, et hiljem need sealt ka ruttu kätte saada. Olen kuulnud, et Norras on eriolukordades kasutusel ka psühhiaatri videokonsultatsioonid ja erinevad teraapiad videona, seda saaks kasutada ka hoolekandes. Näiteks viipekeele tõlge video kaudu hoiaks raha kokku. Tuleviku märgusõnad on ligipääsetavus, universaalne disain ja võrdsed võimalused kõigile.

Mis teeb sind õnnelikuks?

Loomulikult minu pere. Tänu perele sain Juurust minna Tallinna Ülikooli õppima siis, kui poisid olid veel väikesed. Sõidan iga päev kokku 100 kilomeetrit tööle ja tagasi, kuid pere toetus ja mõistmine on mul olemas. Kodust saan tagasi jõu, mis töö juures kipub kaduma, ja nii jõuangi kõike teha. Mind teeb õnnelikuks see, kui mu perel on kõik hästi. Siis on minulgi kõik hästi. Ka liikumine on minu jaoks väga oluline. See puhastab vaimu ja hinge. Liikumine on elustiil ja sellega saab tegelda ka koos perega. Väga tähtsad on ka sõbrad ning kokkuhoided kollektiiv, kellega iga päev ühist asja ajame. S